

כתבו באבר בשיחור, פי' אבר עופרת⁷⁹ כדמרגמי' ואת העופרת (במדבר לא, כב) וית אברא, וכמו כן האבר שבצד צוארי בהמה בפ' כלי מתכות בפ' י"ד דכלים (מ"ה). (ערך אבר א').

בשחור ובשיחור, פי' ⁸⁰ שחור כלי ברזל כדתנן בהסיף פרק יג בכלים (מ"א) השחור והזוג של מספריים ⁸¹ שנחלקו ורושם בו את המגילה, שיחור גחלים שכבו, נופח באש פחם (ישעי' נד, טז) תרגו' בשיחורין ⁸², ופעל בפחם (שם מד, יב) תרגום ונפח נור בשיחורין ⁸³ (ערך שחר א').
בן סטדא ⁸⁴ הוציא כשפים ממצרים בטריטה שעל בשרו וכו' (ערך בן סטדא).

אמו סטדא... סטת דא מבעלה ⁸⁵ (ערך סטדא).

הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני, ובפרק הקומץ בגמרא שתי פרשיות (מנחות כט, ב) אמר רבא ⁸⁶ שבעה אותיות צריכין שלש שלש זיונין שעטנו גץ ⁸⁷ (א"ב: כתרי אותיות ותגים). (ערך זיון).

מניין ללשון ⁸⁸ נוטריקון שהוא ⁸⁹ מן התורה שנ' כי אב המון גוים נתתיך וכו', פי' אות אחת שנעשית סימן לכל דבר כמו שמפורש אב המון וכו' (א"ב: סופרי בית דין או מדינה בהיותם נחפזים היו כותבים ראשי דברים וכתובה זו נקראת בלשון רומי נוטריקון) ⁹⁰. (ערך נוטריקון).

פרק שלשה עשר

הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן שני חוטין ברחב ג' בתי נירין, [פי' חגור] ¹ (ערך צלצול ב').

יקר הערך

איטליה: *Galla*. ⁷⁹ בפ' ר"ח: אבר ועופרת, וצריך לומר: עופרת, וע' בפ' ר"ח, שהובא באור זרוע, הלכות גיטין, סי' תשיד. וכן פי' רה"ג, בכלים פי"ד, מ"ה: והאבר תרגום עופרת. ⁸⁰ ז"ל ר"ח בגטין יט, א (הובא באור זרוע שם): שחור ברזל כדתנן השחור והזוג של ספרים שנחלק ורושם על המגלה, שיחור גחלת כבויה. ובפי' ר"ח כאן: שיחור כלי ברזל שמשרפו, וצריך לומר: שחור כלי ברזל, שיחור גחלת שנשרפו, וכן הגיה קהוט בעה"ש. ⁸¹ בנוסח שלנו: של ספרים, וכמו שהעתיקו ר"ח, באו"ו שם. ובפי' רה"ג בכלים שם מפרש: והשחור פירוש מספריים. ⁸² כפי נ"א שבתרגום, ובפנים התרגום: בשחורין, וכן גם בכ"י עה"ש: בשיחורין. ⁸³ כן בדפ"ר ובד"ו. בד"פ ובד"א: בשיחורין. בכ"י עה"ש, בעה"ק וכן בתרגום שלפנינו: בשיחורין. ⁸⁴ בדפ"ר, בד"פ וכן בש"ס כ"י א"פ ובדפוס שונצינו בגמ', רש"י ותוס': בן סטרא. וכתב על זה הרב בעל ד"ס: אבל מדאמר, סטת דא מבעלה, מוכח שטעות סופר הוא. ולי נראה, שלפי ג' זו צריך לומר: סטרת דא מבעלה, והפירוש, הלכה לצד אחרת מבעלה. ועי': ערך סטר, בשבועות מב, א. ⁸⁵ בד"פ כותרת הערך: סטרא, אבל בפנים חסר כל המאמר, כנראה, מחמת אימת יד הצנזורה. ועי' בד"ס. בד"ו ובד"א נמצא המאמר. ⁸⁶ בד"א וכן ברי"ף (דפוס קושטא), הלכות מזוזה (ד"ס למנחות): רבה. ⁸⁷ עי' בד"ס, שם. ⁸⁸ כן בד"ו. בד"פ ובד"א: לשון. ⁸⁹ "שהוא" חסר בנוסח שלנו. ⁹⁰ ז"ל ר"ח: נוטריקון הוא לשון יון וסופרי המלכים והשרים שלהם יש להן כתב שקוראין אותו נוטריק' ואומר המלך לסופר כתוב טופס והמלך מסדר לפניו בפיו והסופר כותב מפיו מילי שמשמשת כמה ובשיטה אחת כותב מגלה וזהו נוטריקון. — והוא מה שקוראים היום "סטנדרטי".

1 כן רק בד"א.

על הגם² ועל האימרא, כבר פירשנו בערך אמר (א"ב: גמא אות שלישית יונית במשנת שקלים פרק בשלשה פרקים (פ"ג, מ"ב) יונית כתוב בהן אלפא ביתא גמא וצורתה כמין דלת הפוכה). (ערך גמ' ג').

על הגם ועל האימרא, פי' רב האי³ על הגם הוא מקום מעוקם כמין גמ"א יונית חוט אחד⁴ לכאן וחוט אחד לכאן צבוע שנמצא כמו סימן, או על האימרא או על הציור כלומר שמציירין בבגד כשהוא אורגו כמין אותיות שנמצא כמו כותב, וכן פי' בריש חגיגה (ג, א) את ה' האמרת (דברים כו, יז) חטיבה אחת בעולם ציור אחד בעולם כלומר דבר הניכר שאין כמותו, וכן פי' חטובות אטון מצרים (משלי ז, טז) מצוירין בחוטי מצרים ותרגום מיתריהם (שמות לה, יח; במדבר ד, כו) אטוניהון⁵ (ערך אמר ג').

מאי בנירים⁶ אמר אביי תרתי בבת נירא⁷ וחדא בכורא⁸, פי' כד אזלא נירא תרי זמני סחור סחור נקיט חד זמנא מאותו חוט עבה שהולך בעבר⁹ על הנירא (ערך בת נירא).

תרתי בבת נירא וחדא בכורא¹⁰ כבר פירשנו בערך בת נירא, פי' אחר¹¹ העושה שני בתי נירין מכניס את חוטי השתי בנירין שיעלה זה וירד זה ויבא הערב ויחזור השתי יעלה התחתון וירד העליון ויבא הערב (ערך נר ה').

תרתי בבת נירא וחדא בבת כורא¹² פירשנו בערך נירא (ערך כר ז'). **העושה שני¹³ בתי נירין בנירים ובקירוס**, גמ', מאי קירוס אמר רב יהודה¹⁴ מצובייתא¹⁵, פי' ¹⁶ כלי שאורגים אותו מן הסיב או מן זולתו ומסננין בו ודומה לו דצבתא מנגבין¹⁷ (ע"ז עה, ב) וקורין אותו מסננת, פי' אחר אומנות שעושין מן קנים דקים חלקין שבו אורגין אורגי¹⁸ בידים וברגלים והוא

יקר הערך

ונראה דהוספת המוספי היא. 2 כן גם גי' ר"ח, כנראה מדבריו בסמוך. בנוסח שלנו: על הגם. 3 וז"ל ר"ח: על הגם [צריך לומר: הגם] שהוא מקום מעוקם כמין גמא יונית, חוט אחד לכאן וחוט אחד לכאן צבוע שנמצא עמו סימן, או על האימרא שהוא רעלס ואל טראו בלשון ישמעאל והוא מלשון "חטובות אטון מצרים" דמתרגמינן: האמרת חטבת, שנמצא זה כמו כותב וחייב. 4 בעה"ק: חוט אחד לבן וחוט אחר צבוע. 5 "ורב שרירא גאון ז"ל פירש בו, מסומנות בקשור מצרים, כמו תרגום "את ה' האמרת היום", אשר חטבת וגור האמרת מדברי רז"ל שקרא לסימן הרקום שבבגד אמרא" (ספר השרשים, לר"י בן גנאת, שרש חטב). 6 עי' בד"ס. 7 כן גם בש"ס כ"י וכן הגיה הב"ח והמתרש"ל בד' הראשון (ד"ס) וכן בפ"י רה"ג, כלים פכ"א, מ"א, לפי גי' כ"י עפשטיין: אמר אביי תרי בבת נירא. בנוסח שלנו: בבתי נירא. 8 כן בד"פ ובד"ו. בד"א וכן בנוסח שלנו: בנירא. ועי': עפשטיין בפ"י רה"ג, שם. 9 באור זרוע, הלכות שבת, סי' סה, העתיק לשון הערוך: שהולך ועובר על נירא. 10 בד"א ובכ"י עה"ש: בנירא. 11 הוא פי' ר"ח. 12 בכ"י "הגיון שלמה": וחדא בכוכא, וכן צריך לומר. בד"א בטעות: וחדא בבת נירא. 13 שני... ובקירוס. כן גם בש"ס כ"י בד"ס. בנוסח שלנו: שתי... בקירוס. 14 בד"א בטעות: רבי יהודה, וצריך לומר: רב יהודה. והוא לנכון בד"פ ובד"ו. וכג"ז זו גם בש"ס כ"י בד"ס ובפ"י רה"ג ור"ש לכלים פכ"א, מ"א [ובהוצאת עפשטיין נשמטה]. בנוסח שלנו: אמר רב. 15 כן גם בש"ס כ"י א"פ בד"ס ובפ"י ר"ח. בעה"ק ד"ק: מצובייתא. בנוסח שלנו: מצוביתא. 16 ז"ל ר"ח: קירוס [צריך לומר: קירוס] הוא מצובייתא, פי' מסנות אורגין אותה מן הסיב או מן חוטי צמר ומכיוצא בהן ומסננין בהן. וכן מפרש גם בתי הר"ן, רק הוא גורס: מסוביתא (מלשון סיב). 17 כן גם בש"ס כ"י ובד"י (ד"ס בע"ה, שם). בדפוסים חדשים שם: לנגבן. 18 בד"פ: אורגי.

קלוט¹⁹ בשתי כמו הנירים עצמן ודומה לו וקא מבלבל מצובייתא²⁰ (סוכה כט, א)
(א"ב: פירוש בלשון יוני חוט הערב אשר גם שמו מיתון בלשון יוני²¹, וקוראים
כן חבור הערב עם השתי באריגה). (ערך קרס א').

בנירים ובקירוס, גמ' מאי בקירוס אמר רב יהודה מצובייתא פי' בערך קירוס (ערך מצביתא).

ומשום דקבעי למיתני²² הקורע על מנת לתפור ב' תפירות²³ * קה: תנא התופר שתי תפירות היכי משכחת לה * דעביד ככיסתא²⁴, פי' שאין התפירה שוה אלא מצד אחד גבוה וקורעה על מנת לתופרה ולהשוותה (ערך כס ו').

המלבן והמנפס²⁵ [ע' לעיל עג, א] (ערך נפס ב'). מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, כבר פירשנו בערך דבר [לעיל צד, ב] (ערך מלאכה).

[רב יהודה שלף מצובייתא]²⁶ פי' בערך קירוס [לעיל בע"א] (ערך מצביתא).

תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר ... חובל בצריך הדם לכלבו מבעיר בצריך²⁷ לאפרו לכסות בו צואה (ערך חבל א').

כל המקלקלין²⁸ פטורין חוץ מחובל ומבעיר ... מתני' ר' יהודה ברייתא ר' שמעון ובהלכה שלמעלה מזו (לעיל קה, ב) אימור דשמעת ליה לר' יהודה במתקן במקלקל מי שמעת ליה²⁹ (ערך קל ד').

מה לי לבשל פתילה מה לי לבשל סממנים³⁰, פירוש³¹ בישול פתילה של אבר שמשליכין בפייהם של מחוייבי שריפה, בישול סממנים דהוה במשכן (ערך פתל).

מחוי כפוף³², פירוש³³ כפוף מעיקר גודל ועד ראש אצבע כשהן דבוקות זו בזו, פירוש פשוט מראש גודל ועד ראש אצבע כשהן פשוטות ואעפ"י כן אינן הוות זרת, פירוש אחר³⁴ כפוף כמו שיכול לפשוט אצבע — שהוא צרת³⁵ גודל —

י ק ר ה ע ר ך

19 ז"ל תשה"ג (הרכבי, עמ' 86) [אוצה"ג פי', עמ' 67]: ציביתא עץ אחד ושלואורגין והרצפנין שלו סדקין ומכניסין אותו בין שתי לשתי והחוטין נתונים באותן הסדקין כדי שתהא המסכת מתוקנת. 20 כן גם בערך מצביתא (סוכה, שם), בנוסח שלנו שם: וקא מייתי ציבותא. 21 ע"י בערך מתה, ערלה פ"א, מ"ד. 22 בן בד"ו, בד"פ ובד"א: מיתני. 23 כן גם בגליון ש"ס כ"י, ע"י בד"ס. 24 בנוסח שלנו: כי כיסתא. 25 כן גם במשניות פיזור וירושלמי (ד"ס), בנוסח שלנו: והמנפץ. 26 כן רק בדפ"ר, בנוסח שלנו: שליף מצבייתא. וע"י בד"ס. 27 בד"א בטעות: צריך. 28 דברי המוספי ע"י לעיל פ, ב ובמה שכתבתי שם. 29 ע"י למוד ערוך, מה שמביא בשם ה"ג (פ' כד), וע"י בפ"י ר"ה. 30 בנוסח שלנו: סמנין. 31 ע"י בספר המפתח לר"ן גאון. 32 כן גם בנוסח שלנו, מנחות לה, ב, בנוסח שלנו כאן: כפול. 33 הוא פי' ר"ח (נדפס בעמ' ב), ודברי הערוך הובאו בתוס' מנחות, שם, בד"ה וכמה שיעורייהו. 34 כן מפרש גם רש"י, במנחות, שם. 35 כן לנכון בדפ"ר ובכ"י "הגיון שלמה" (בשד"ע בטעות: זרת) ויתבאר על פי דברי רש"י, במנחות שם "צודה לשון צרתא דדא [יומא יט, ב] צרה של אגודל והיינו אצבע הסמוך לגדול", וע"י בערך צודה, ביומא שם, ולדעתי כי רבינו הערוך מביא שם את דברי התוספתא והילמדנו לרמז כי הם תולקים על דברי הגמרא